

A kubizmus nincs itthon, avagy újra elveszett magyar kubizmus

Képzőművészet, Kritika

2016.01.11 - tiszatáj

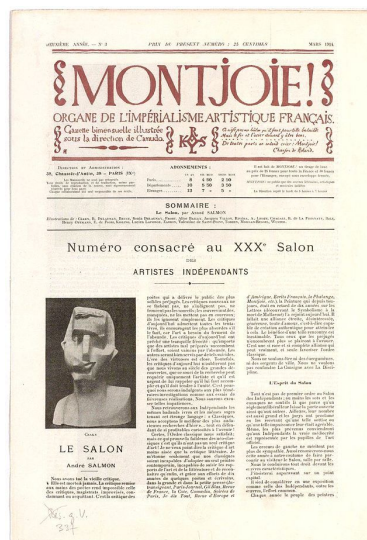

ART+TEXT GALÉRIA:
MEGHOSSZABBÍTOTT
KUBIZMUS (CUBISM
PROLONGED)

December 4-én nyílt meg
aMeghosszabbított kubizmus
(*Cubism prolonged*) az ART+TEXT
galériában. A mellékelt bevezető

szöveg definíciója szerint a kiállítás „az elveszett magyar kubizmusnak és a konceptuális örökségének szentelt vizuális esszé”. Ehhez igazodik a két terem beosztása. A galériába belépve először Puklus Péter olyan rajzaiból, anyagkísérleteiből láthatunk összeállítást, amik az Unseen, az amsterdami fotóvásár reklámkampányához készültek. A kandallópárkányon ül a kampány főszereplője, a Puklus arcvonásait őrző kubista fejplasztika. Ennek a fejnek a története adta az ötletet a *Meghosszabbított kubizmus* kiállításához. Puklus a neten botlott bele egy fényképbe, amiről csak idő közben derült ki, hogy Csáky József elkallódott, ma már csak a *Montjoie!*, egy kubista folyóirat címlapjáról ismert plasztikája szerepel rajta, amit most Budai István Puklus arcához igazítva gipszből újraminatázott, Puklus pedig kifestett, majd lefotózott, és ezt használta fel az Unseen vizuális kampányához. Így az újragondolt Csákyból szórakoztató szín- és formajátékokkal kísérve, minőségi reklámanyag lett.

Puklus fotóprojektjének darabjaiból áll a konceptuális örökség, és a másik terembe átlépve láhattuk az elveszett magyar kubizmust; Kmetty János, Kádár Béla, Szobotka Imre és Tihanyi Lajos képeit. Puklus mellett itt van még negyvenöt utánról Segesdi György „kubista” Marx–Engels-szobortanulmánya és Kelemen Károly Kassák-portréja. Mindhárom esetben egyszeri, hommage-jellegű munkáról van szó. A *Meghosszabbított kubizmus* tárlatán nincsenek olyan alkotások, amik komolyan feladatuknak tekintették a kubizmus rekonceptualizálását, de amikor körbenéztünk a helyszínen nem is hiányoltuk ezeket, hiszen a negyvenöt előtti válogatás sem bővelkedik az olyan képekben, amiken érződnek a kubista szerkesztéskutatások izgalmai. Az ART+TEXT bátor címe, egy kevésbé bevállalás kiállítást takar, ennek ellenére, szerintem mindenképp izgalmas tárlat, hacsak arra gondolunk, hogy mi mindent lehet kiállítani itthon kubizmus cím alatt.

A kiállítás legfontosabb szakmai előzménye, Barki Gergely ambiciózus bejelentése az augusztusi Art Magazinban olvasható. Az *elveszett magyar kubizmus* felfedezése ezzel felkerült a napirendre. Mivel Barkinak számos, addig lappangó festmény felfedezését köszönhetjük már – Ezekből több a Nyolcak 2011-es, MNG-ben rendezett kiállításán volt látható, kivétel ez alól Berény *Alvó nő fekete vázával* című képe, amit a Stuart Little, kisegér filmdíszletében fedezett fel még 2009-ben –, számíthatunk rá, hogy a kubisták esetében is a kallódó művek felkutatására fekteti majd a legnagyobb hangsúly.

Ezen a kiállításon is van, ha nem is lappangó, de a perifériáról kánonba beemelt név; Dömötör Gizella, aki Dél-Amerikába költözése után tűnt el a magyar közönség szeme elől. Dömötör egyébként egy leginkább Tihanyi munkáira emlékeztető portréval szerepel. A Barki nyilatkozataiból kirajzolódó, Párizs központú magyar kubizmus vezér-alakjai is, Réth Alfréd és

Csáky József 1905-től, illetve 1908-tól folyamatosan Franciaországban éltek és dolgoztak. A párizsi magyar mikroközösségek feldolgozása Barki felügyelete alatt, úgy tűnik, párhuzamosan fut majd a pesti események újratárgyalásával. Az ART+TEXT koncepciója szintén az, hogy Csáky a többi magyar kubistával egy szintéren mutakozzon be. Az összevetés mindkét esetben indoklás nélkül maradt, pedig egyáltalán nem egyértelmű, hogy mi az a vizuális vagy dokumentum alapú kapcsolódás, ahol a láthatóan nagyon különböző párizsi és pesti magyarok kubizmusa találkozik egymással.

A *Meghosszabbított kubizmus* bevezető szövegének is meg kell küzdenie azzal, hogy nincs kialakult séma, ami alapján magyar kubizmusról beszélhetnénk. A szöveg a kubista és poszt-kubista jelzőkkel operál. A leírás szerint a poszt-kubizmust Kádár Bélánál és Kmetty Jánosnál kellene felfedezni, ez nem segít igazán sokat. Megszokott az egyes életműveken belül poszt-kubista korszakról beszélni. Az így hivatkozott képek vizuális tartalma természetesen festőnként jelentősen eltér, de értelemszerűen minden esetben egy kubista korszak előzi őket meg. Ebben az esetben viszont nyilvánvalóan nem erről van szó, inkább a generációs különbségek hangsúlyozódnak ki a megkülönböztetés által.

Áprilisban, a londoni Hanina Fine Art rendezett egy *Cubism 2.0-Post-Cubism in Europe* című kiállítást. Itt tizenhét, elsősorban francia, orosz, amerikai képzőművészről állítottak ki, de két magyar, Berény Róbert és Étienne Beöthy/ Beöthy István is szerepelt egy-egy munkával. A londoniak sem akartak a szemi-egzisztáló poszt-kubizmus-kategóriának határozott definíciót adni, egy lazán körvonalazott sablon szerint rendezték a tárlatot: olyan festőket válogattak, akik a kubista módszert tájképre, csendéletre és életképekre alkalmazták. A mintaadó életmű André Lothe-é volt, aki megelégedve a kubisták túl sok elméletet használó, „kutató” festészetét a tízes évek elején visszatért a hagyományos tájképhez és ezeken kezdte kidolgozni kubizmushoz lazán kapcsolódó, saját formavilágát. Könnyen lehetne érvelni amellett, hogy a *Meghosszabbított kubizmus* teljes tárlata besöpörhető egy ilyen, poszt-kubista címke alá. Az ART+TEXT Cézanne-os csendéleti és expresszív portréi mutatnak némi vizuális rokonságot a londoni válogatással. Mindkét esetben a tárgyak tömegét és térbeliségét megőrző, kristályos szerkezetekkel találkozunk, még Szobotka Imre kiállított *Fiatalkori önarcképe* (1911–1912) is belesimul ebbe a sémába, ugyan ő, a szöveg szerint a kubisták táborát erősíti nem a poszt-kubistákét.

Tihanyi portréi a „kubisztikus” jelzõt kapták, finoman jelezve, hogy csak nagyon kevés tényleges közül van a kubizmushoz. Az ART+TEXT válogatásából is sejthetõ, hogy a tízes–húszas években nem volt olyan képzõmûvész Magyarországon, aki ne érintkezett volna valamilyen módon az irányzattal, sõt a magyar kubisták zsákja egy kevés jóindulattal addig tágítható, míg végül kiscömböcként falja fel a két világháború közötti festészetet. Részben, talán ebbõl adódik, hogy a magyar kubizmus és posztkubizmus egyenlõre csak üres tartalmak, olyan általánosságok, amikrõl inkább érezzük, mint értjük, hogy mirõl lehet valójában szó. Problémát jelent több festõ esetében, ilyen Szobotka vagy Molnár Farkas, hogy a hardcore kubista munkáik a párizsi utazásokkal és kísérletezéssel töltött tanulóévek idejére korlátozódnak, és az egyes életmûveken belül nem játszanak komolyabb szerepet.

Könnyen elképzelhetõ, hogy ha a magyar kubizmusról általában kell valamit állítani, *alegkubistább*, de a hazai eseményeket kevésbé befolyásoló Réth Alfrédet és Csáky Józsefet is be kell áldozni azért, hogy maradjon kohézió a rendszerben és egy nagy narratíva kereteit megtartva beszélhessünk az izmus itthon dolgozó képviselõirõl. Ilyenek a Kassák köréhez tartozó; Galimberti Sándor, Dénes Valéria vagy Bohacsek Ede, akik ezen a tárlaton most nem szerepeltek.

Az ART+TEXT *Meghosszabbított kubizmus* kiállítása épp annyira zavaros, mint maga a fogalom, amit be kíván mutatni, de annak ellenére, hogy nem tudta sikerrel definiálni a tárlat anyagát, az elveszett magyar kubizmus sok gyerekbetegségére világít rá. Tudjuk, hogy voltak magyar kubisták, a *Meghosszabbított kubizmus*nak köszönhetõen már láttunk is párat, de arról továbbra sem vagyok meggyõzve, hogy volt magyar kubizmus is.

Bagdi Sára